

citur, non sicut partes constituentes, quæ perficiuntur toto. Sed quia limitatur ad determinatam speciem ex natura cui adjungitur, sicut relatio ex fundamento, ideo convenit mediante forma, quia mediante illa specificatur, non quia sit immediatus effectus formalis ejus.

Ad id quod dicitur de Angelo vidente humanitatem existere, idem argumentum fieri potest, quia videbat subsistere, et non videbat subsistentiam in Christo, nec in hoc Vazquez assignat discrimen loquendo de subsistere pro eo quod est habere suppositum seu hypostasim. Dicimus ergo, quod de subsistere, et existere in Christo videt Angelus extrinsecos effectus, et eodem modo se habere illam humanitatem ac si propriam haberet subsistentiam, quomodo vero subsistat, et ipsam communicationem Divinæ subsistentiæ, et formalem terminationem seu unionem, et similiter existentiam non videt, id enim esset videre unionem hypostaticam, sicut ego video effectus formales animæ, non animam in se.

Ad confirmationem respondet D. Thomas in III, dist. VI, q. II, art. II ad 2 et 3, ubi ponit idem argumentum in terminis, et dicit: « Quod licet sit unum esse in Deo (quod obiter est advertendum contra eos, qui ponunt tres existentias relativas) potest considerari, vel prout est essentia, et sic non unitur, humanitas in esse Divino, unde non unitur Patri, vel potest considerari prout est Persona et sic unitur in esse Divino. » Quare ad ipsum esse ut absolutum immediate non unitur humanitas, sed ad esse ut modificatum relatione Verbi, sic enim non est inconveniens uniri etiam ipsi Divinitati mediate, et prout modificatur ad Personam Verbi.

QUÆSTIO VIII.

DE TERMINIS MAGNITUDINIS ET PARVITATIS.

Explicato toto composito, quoad substantiam et compositionem ejus ex partibus, restat inquirere de termino quantitatis ejus quoad magnum et parvum. Cujus occasio sumitur ex his, quæ docet Philosophus in hoc libro, cap. IV, disputando contra Anaxagoram, qui dicebat, quodlibet fieri ex quolibet, non quia esset in potentia tale ut fieret, sed quia erat in actu permixtum cum alio secundum partes minimas et insensibiles, easque infinitas, per quarum congregationem, vel segregationem dicebat res naturales fieri, non per generationem substantialem, qua res fierent simpliciter. Occasione horum disputat Philosophus, quomodo res sint determinatæ magnitudinis vel parvitatibus, ita ut in quacunque quantitate conservari, aut generari non possint.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicantur principia, et præsupposita hujus quæstionis.

Duo genera terminorum in hac questione explicari solent. Primum est, qui sint termini parvitatibus, et magnitudinis in quantitate? Secundum est, qui sint termini inæceptionis, et desitionis in rebus?

Circa primum advertit, quod terminus quantitatis in communi loquendo dicitur: Aliquid divisibile, quo res aliqua finitur. Et debet esse indivisibilis, quia si aliquid in eo restat dividendum, nondum ibi terminatur et finitur, siquidem ali-

quid ulterius restat accipiendum, ut ergo amplius nihil restet, debet esse indivisibile. Potest autem terminus iste esse intrinsecus, vel extrinsecus. Intrinsecus est ille: *In quo adhuc res invenitur, sed ultra non invenitur.* Extrinsecus: *In quo res aliqua non invenitur, sed infra vel extra illum invenitur,* quod est idem ac dicere, quod sit terminus inclusive vel exclusive. Et unusquisque istorum terminorum assignari potest penes magnitudinem, vel parvitatem qui etiam sua propria nomina sortiuntur. Terminus intrinsecus penes magnitudinem dicitur *maximum quod sic*, et est ille, *in quo res esse potest, et in majori non potest.* Terminus extrinsecus magnitudinis dicitur *minimum quod non*, et est ille, *in quo res esse non potest, et in minori potest.* Terminus intrinsecus parvitatibus vocatur *minimum quod sic* et est ille *in quo res esse potest, et in minori non potest.* Terminus extrinsecus parvitatibus, vocatur *maximum quod non*, et est ille, *in quo res esse non potest, et in majori potest.* Exempla facile adhiberi possunt in quacunque designata quantitate, verbi gratia, unius vel medii palmi; si in illa designata quantitate potest esse ignis, v. g. et in majori non dicitur terminus intrinsecus magnitudinis, si in illo esse non possit, sed in minori infra illum, dicitur extrinsecus terminus magnitudinis. Et idem versus parvitatem designando aliquam quantitatem minimam.

Sed objicies contra id, quod diximus terminum debere esse indivisibilem, quia hoc non salvatur in termino extrinsecos; nam si ille est indivisibilis, non excedit rem illam quam terminat; indivisibile enim additum divisibili, non facit majus, siquidem non superaddit ei aliquid magnitudinis. Si ergo aliquid infra illud indivisibile conservatur etiam isto superaddito conservabitur, at-

que adeo erit terminus intrinsecus. Propter hoc aliquid dicunt, terminum extrinsecos non esse indivisibilem, sed partem aliquam indeterminatam, in qua res esse non potest et in minori potest.

Cæterum hoc stare non potest, nam dato termino extrinsecos magnitudinis, in illo res esse non potest, et in minori potest. Si ergo illud, ubi esse non potest, sit divisibile licet indeterminatum in nulla parte illius poterit verificari, quod in minori esse potest: nam infra quancunque restat adhuc aliquid divisibile; ergo si dividatur adhuc in minori illa res esse non potest, quia datur aliquid minus, scilicet illa medietas partis termini divisibilis, in quo adhuc esse non potest.

Respondetur ergo, quod illud indivisibile extrinsecum, non ideo est terminus, quia seipso superaddito facit majus, sed quia est principium et initium, ut fiat majus, quia si res terminata illo termino extrinsecos augeretur, per illud indivisibile extrinsecum inciperet illud majus augmentum. Itaque illud indivisibile superadditum divisibili non facit majus formaliter, sed inchoative, et quia jam non potest incipere majus augmentum, dicitur terminus extrinsecus, illud vero indivisibile ubi sistere potest augmentum, et includi in illo, dicitur terminus intrinsecus.

Secundum quod oportet explicare et præsupponere in præsentia, sunt termini inæceptionis et desitionis, de quo latius in VI Physic. Sicut ergo in quantitate invenitur terminus magnitudinis et parvitatibus, ita in duratione terminus inæceptionis, et desitionis, qui potest esse intrinsecus vel extrinsecus. Terminus intrinsecus inæceptionis est ille, *in quo verificatur de re aliqua, quod nunc est, et immediate ante non erat.* Extrinsecus, *in quo*

verificatur quod nunc non est, et immediate post erit. Et primus vocatur inceptio per primum esse rei. Secundus, per ultimum non esse. Intrinsicus terminus desinendi est illud indivisibile, in quo verificatur quod nunc est, et immediate post non erit, et vocatur desitio per ultimum esse. Extrinsicus terminus est, in quo verificatur quod nunc non est, et immediate antea erat. Et vocatur desitio per primum non esse rei. Quare intrinsicus vel extrinsecus dicitur terminus in inceptioe comparative ad esse rei, vel ad non esse, si enim ultimum instans alicujus est illud, in quod adhuc durat esse, dicitur intrinsicus terminus, si in quo jam non durat, dicitur extrinsecus, et similiter respectu desitionis, instans in quo est, immediate post non erat, dicitur intrinsicum, extrinsecum autem in quo primo non est.

Ut autem nunc suppono ex vi Phys. res permanentes, quæ incipiunt in instanti, et non ad modum motus, incipiunt per primum esse. Res successive ad modum motus incipientes, incipiunt per ultimum non esse, in motu enim non est dare primum esse, dicendo: Nunc primo est motus, et ante non erat, siquidem in instanti non est motus, cum sit divisibilis et successivus, sed mutatum esse, incipit ergo motus extrinsece, quia divisibiliter, dicendo: Nunc non est et immediate post erit. Eodem modo in desitione, ea quæ desinunt ad modum motus, desinunt per primum non esse dicendo: Nunc non est motus, immediate antea erat, non vero per ultimum esse, dicendo: Nunc est, immediate post non erit, in nullo enim instanti potest verificari, quod est motus. Quæ vero desinunt corruptione instantanea, si desinant ad generationem alterius, quæ instantanea est, desinent per primum non esse, dicendo: Nunc non est immediate, an-

tea erat, eo quod tales res non desinunt nisi in instanti generationis, et non ante, si enim ante generationem desinerent, daretur materia sine forma. Si autem in instanti generationis alterius primo desinit, ergo in illo instanti non est, atque adeo illud instans non est intrinsicum desitioni, sed extrinsecum, quia tunc primo non est, non vero tunc adhuc est, et immediate post non erit, sic enim essent duæ formæ substantiales simul, scilicet quæ tunc generatur, et quæ immediate post corrumpitur. Quare solum instans, et ea quæ desinunt ad modum instantis, ut operationes Angelorum, et similia desinunt per ultimum sui esse.

Est autem certum, quod quantitas secundum se, et quasi mathematicè considerata est divisibilis in infinitum, ut in sexto libro probabitur, sed loquimur de quantitate naturali, id est, ut pertinet ad corpus naturale, utrum ex vi talis corporis determinata esse debeat penes magnum et parvum. Et non loquimur secundum absolutam potentiam Dei, sed secundum principia naturalia, nec attendendo ad extrinseca, sed solum ad intrinseca principia rerum, nam certum est, quod servato ordine universi, ultra cælum elementalia corpora crescere non possunt, nec supra universum protendi. Similiter possunt considerari ista principia naturalia secundum quid possint via generationis seu conservationis, et secundum connaturalem statum, vel quem terminum habeant via corruptionis, et ut extracta a connaturali statu et principiis propriis.

ARTICULUS II.

Quo pacto terminentur corpora naturalia penes magnitudinem?

SIT PRIMA CONCLUSIO: Viventia habent terminum extrinsecum suæ magnitudinis via generationis et conservationis qui est status naturalis, non tamen via corruptionis, seu status præternaturalis. Prima pars est communis Philosophis, de qua videri possunt Conimbricienses I Physic. cap. IV, qu. I, art. II, et Carmelitani lib. VI, disp. XXVII, q. II et communiter interpretes. Sumitur ex D. Thoma, II de Anima, lect. VIII, in fine, ubi dicit: « Quod est aliqua quantitas ita magna ultra quam species humana non porrigitur, et aliqua tam parva ultra quam homo non invenitur. » Videatur etiam in II, distinct. XXX, quæst. II, art. II, ubi id affirmat generaliter de omni corpore naturali, et I part. quæst. VII, artic. III. Et ratio est, quia viventia constant partibus organicis, quæ determinatum temperamentum, et quantitatem habere debent, quam si excedunt, inepta redduntur; et terminus in quem partes istæ, et ipsa viventia crescunt, debet esse intrinsicus, quia debet esse per augmentationem et nutritionem, quæ ab intrinseca virtute promanat, virtus autem activa intrinseca terminatur termino intrinseco, ut dicitur I de Cælo, tex. CXVI, quia terminari debet termino aliquo a se producto, si enim a se productus non est, non est terminus talis virtutis, sed dispartate se habet, nec ad ipsum pertinet sive intrinsece, sive extrinsece, unde nec mensuraufus vires alicujus hominis per id quod ferre non potest, sed per id quod potest ferre; terminus autem qui producit ab aliqua virtute, intrinsicus

terminus dicitur, quia in illum potest; ergo si viventia crescunt virtute intrinseca augmentativa, termino intrinseco terminantur in hac magnitudine. Potest etiam hoc probari ex eo quod vivens habet formam determinatam, et sic postulat determinatam quantitatem. Sed de hac ratione, quia communis est etiam corpori non viventi sequenti conclusionem agemus.

Sed objicies: Quia potentia activa terminatur in sphaera suæ activitatis per terminum extrinsecum, ut dici solet circa illum textum citatum in primo de Cælo, et videri possunt ibi Conimbricienses quæst. III, art. I, et M. Bannez de Gener. tract. de Aliterat. quæst. VI, in fine. Et ratio est, quia activitas, verbi gratia, caloris aut lucis diffunditur uniformiter difformiter, id est, in prima parte plus, in alia minus, non æqualiter in utraque; vel ergo ultimum, quod funditur, est divisibile, vel indivisibile. Si indivisibile, daretur minimum in gradibus qualitatis quod repugnat, cum incipiat ab illo intensio ad modum motus, atque adeo non per indivisibile. Si est divisibile, non est ultimum, quia partibile est, et altera medietas non erit ultima Confirmatur, nam viventia augescunt motu augmentationis, sed in motu non datur ultimum esse, sed desinit per primum non esse, ergo neque datur terminus ultimus intrinsicus, nam si daretur, de illo esset verum dicere, in hoc ultimo termino est augmentatio, et immediate post non erit, siquidem est terminus intrinsicus, hoc autem est desinere motum per ultimum esse, quod est impossibile.

Respondetur sphaeram potentia activa, quando proceditur uniformiter difformiter a majori gradu ad minimum, seu usque ad non esse gradus, terminari extrinsece ob rationem factam, quia proceditur seu

diffunditur qualitas diminuendo usque ad non esse, et non gradum qualitatis, et versus minimum non habet ultimum indivisibile, seu terminum intrinsecum, cum nec incipiat ab illo motus intensio per primum esse, sed per ultimum non esse. At vero activa potentia procedendo versus magnitudinem habet terminum intrinsecum, quia si intenditur qualitas usque ad determinatum gradum intendi potest, et ultra non potest, v. g. calor usque ad calorem ut octo, qui est terminus intrinsecus, non extrinsecus calefactionis, octavus enim gradus calor est intrinsece.

Ad confirmationem respondetur quod motus desinit extrinsece in ratione motus, quia desinit producto aliquo termino, seu mutato esse, ubi cessat motus, et ita non desinit per ultimum esse, sed per primum non esse. Cæterum ille terminus productus per motum seu actionem, v. g. quantitas per augmentationem, qualitas per alterationem potest esse intrinsecus terminus ipsi rei, quæ acquiritur, puta qualitati, vel quantitati. Et hoc sensu dicimus viventia habere terminum intrinsecum, qui intrinsecus sit ipsi quantitati viventis, ad eam enim pertinet, non qui sit intrinsecus terminus ipsi motui, quo acquiritur.

Urgebis: Cur ergo non dicemus similiter in diffusione qualitatis per spatium habere terminum intrinsecum ipsi qualitati, licet non motui diffundenti? Respondetur, quia ibi, cum diffundatur uniformiter difformiter, fit diminutio qualitatis usque ad non gradum, et sic non terminatur motus per productionem alicujus, in quo ultimo sistat, alias daretur minimum ex parte qualitatis, et prima pars gradus, sed terminatur motus ex diminutione et deficientia virtutis, quia virtus cessat, et sic ulterius non producit, ubi autem non producit virtus, est termi-

nus negativus et extrinsecus, scilicet hic non est motus.

Secunda pars conclusionis probatur. Nam si via corruptionis daretur terminus intrinsecus, posset vivens desinere per ultimum sui esse, nam si motu aliquo vel actione perveniat vivens ad illum terminum intrinsecum via corruptionis et continetur motus seu actio, quæ ad illum pervenit, v. g. tumefactio, certum est quod immediate post morietur, cum immediate post sit ultra terminum intrinsecum, in quo via corruptionis esse potest: ergo immediate post desinet, et sic cum fuerit in ultimo termino, verum erit dicere, nunc est et immediate post non erit, quod est desinere per ultimum sui esse, quod est contra modum designationis substantiæ, quando desinit per generationem alterius, ut præcedenti articulo supposuimus.

Dices: Hoc argumentum non probare, quod non habeat vivens terminum intrinsecum magnitudinis etiam via corruptionis, quia vivens non acquirit magnitudinem, neque fit majus nisi per augmentationem, per tumefactionem autem non fit majus, neque acquirit quantitatem de novo, ut in libris de Generat. dicitur. Ergo quoad magnitudinem, seu quantitatem nunquam habet vivens terminum extrinsecum via corruptionis, quia non nisi per augmentationem eam habet; augmentatio autem terminum extrinsecum non habet.

Respondetur, ita aliquos recentiores sentire defendentes, quod etiam via corruptionis non datur terminus extrinsecus. Cæterum dicimus, quod loquendo de termino magnitudinis in viventibus via corruptionis, non possumus loqui de magnitudine quantitatis, quia hæc solum provenit per augmentationem, quæ a virtute naturali et intrinseca est, sed loquimur de extensione quoad lo-

eum, quæ est effectus quantitatis secundarius, et in illa etiam debet assignari terminus aliquis viventis, cum non possit in quacunque extensionem localem vivens diffundi, et sic intelligitur extensio via corruptionis, et sic assignamus illi terminum extrinsecum, non intrinsecum, accessio autem quantitatis, quæ fit per augmentationem, non potest esse via corruptionis, cum semper naturalis sit, nisi virtus augmentativa, et nutritiva essent in statu sibi non connaturali.

SIT SECUNDA CONCLUSIO: Non viventia ex vi suæ generationis et formæ determinatam quantitatem, et intrinsecam habent: in aggeneratione autem seu incremento, quod fit per extrinsecam appositionem per se terminum non habent et ex intrinsecis. Dico *per se*, quia spectato ordine universi, et situatione corporum, terminum habent, cum ultra cælum nullum corpus possit augescere, imo nec integrum elementum corrumpere naturali vi. Hæc conclusio clare videtur deduci ex Philosopho II de Anima, text. XII, et D. Thoma ibi lect. VIII, et I par. qu. VII, art. III, dicit enim Philosophus: « Quod ignis augmentum in infinitum est, natura autem constantium omnium terminus est, et ratio magnitudinis et augmenti. » Quæ verba explicans D. Thomas inquit: « Manifestum esse, quod in omnibus, quæ sunt secundum naturam, est certus terminus et determinata ratio magnitudinis et augmenti, sicut enim cuilibet speciei debentur aliqua accidentia propria, ita et quantitas, licet cum aliqua latitudine propter diversitatem materie. » Nomine ergo natura constantium quamlibet speciem naturalem intelligit D. Thomas. Quod et statim magis explicat, dicens: « Quod determinatio quantitatis in rebus naturalibus est ex forma, quæ

est principium speciei magis, quam ex materia. » Similia docet I par. qu. VII, art. III, ubi sic proponit rationem. Omne corpus naturale habet aliquam formam substantialem determinatam, sed ad formam substantialem sequuntur accidentia; ergo ad determinatam formam determinata accidentia: unum autem ex accidentibus est quantitas; ergo omne corpus naturale habet determinatam quantitatem, et in majus et in minus. In qua ratione illud animadvertendum est, quod cum quantitas possit duplici modo convenire corpori, aut ut consecuta ex ipsa productione prima corporis, aut ut acquisita et superveniens, non probat ratio D. Thomæ de termino quantitatis, qui convenire potest corpori seu formæ naturali per acquisitionem, et incrementum extrinsecum, sed per consecutionem ex vi generationis corporis aut formæ, quia hoc tantum ad suum institutum pertinebat, ut statim dicemus. Et in hoc pari passu currunt viventia et non viventia, quia quantitas in eis primum ad formam consecuta ex vi suæ generationis certa ac determinata esse debet, et si partes de novo aggenerentur, seu producantur, quælibet illarum cum determinata quantitate debet produci, licet si simul uniantur, ex vi talis unionis non semper determinatam quantitatem postulent. Unde aliud est quod ex vi formæ et productionis, sive totius corporis, sive partis cujuslibet determinata quantitas proveniat, aliud quod unio multarum partium et quantitatum sine ullo termino fieri possit.

Objici ergo potest contra hæc rationem S. Thomæ ex una parte, quod diminute probet, ex alia quod nimis. Quod diminuta sit, probatur; tum, quia non probat quod determinata forma postulet determinatam quantitatem, determinatio enim

formæ est quantum ad esse; determinatio vero secundum quantitatem est diversi generis: quomodo ergo ex determinatione unius inferitur determinatio alterius? Tum, quia dato quod sequatur ad determinatum esse determinata quantitas, unde sequitur quod debeat esse determinata secundum majus et minus, et non secundum alias rationes, puta secundum species determinatas lineæ et superficiæ, etc. et secundum determinatas figuras rotundi aut quadrati, etc. ergo formaliter ex vi determinatæ formæ, non sequitur determinata quantitas in majus et minus; tum denique, quia ad determinatam formam solum requiruntur determinatæ dispositiones intensive, non extensive; extensio enim post formam introductam et generatam crescere potest usque ad suum terminum, non ergo necesse est, quod sequatur ad formam.

Quod vero nimis probet hæc ratio D. Thomæ potest aliunde argui, quia sequitur ex illa, quod etiam non viventia habeant terminum intrinsecum quantitatis in suo incremento. Patet sequela, quia etiam in non viventibus forma est determinata; ergo et accidentia quæ ad illam sequuntur, quorum unum est quantitas, et sic quomodocunque fiat augmentum, tamen cum radix illius fit forma quæ determinata est, solum determinatæ quantitatis erit capax. Et confirmatur, quia ut sequatur determinata quantitas, non requiritur nisi determinata forma in essendo, non determinata in quantitate; alias sensus esset, quod forma determinata in quantitate, habet determinatam quantitatem, quod est ridiculum, semper autem forma inanimata est determinata in essendo, quia semper constat limitatis terminis essentia, quæ sunt genus et differentia, actualitas et

potentialitas, ergo semper sequitur determinata quantitas in non viventibus.

Ad objectiones pro prima parte. Ad primam respondetur, quod ex determinatione formæ in essendo recte sequitur determinatio quantitatis, quia licet sit alterius generis a substantia in entitate, tamen in ratione effectus ad eam consecuti, et dispositionis ei servientis proportionem habet cum illa, sicut etiam qualitas, et reliqua accidentia et propriæ consequuntur substantiam diversi generis sunt ab illa in entitate, et tamen in proportionem illi adæquantur, et ab illa mensurantur: est enim accidens ex suo genere entis ens, et sic licet diversum in entitate, in modo tamen et officio accommodatur substantiæ, et juxta illam mensuratur.

Ad secundam respondetur determinationem quantitatis recte sumi penes magnitudinem et parvitatem, tum, quia istimet termini a substantia originari debent, ad eamque reduci; tum, quia determinatio quantitatis non potest esse, nisi vel penes species, vel penes terminos magnitudinis. Species omni corpori naturali conveniunt, in omni enim corpore debet dari linea, superficies et profunditas; ergo determinatio quantitatis in uno corpore præ alio, non potest esse in istis speciebus, sed in terminis magnitudinis. Nam determinatio penes figuras supponit istam terminationem penes magnum et parvum, ex diversa enim terminatione quantitatis diversa resultat figura; omnis autem terminatio fit secundum plus, vel minus, erga aliquam positionem corporis.

Ad ultimam respondetur quod quantitas numeratur inter dispositiones saltem passivas, quia mediante extensione reliquæ qualitates operari possunt modo corporali, et

sibi connaturali, et per terminationem quantitatis diversam, aut densitatem, vel raritatem partium diversimode qualitas modificatur ad agendum, et in viventibus ad determinata organa requiritur determinata quantitas, et omnibus ad significationem materiæ quantitas concurrunt, unde maxime pendet individuatio, sine qua non est dispositio.

Ad objectiones factas pro secunda parte, ut respondeamus, est advertendum, aliquos illo argumento convinci ad asserendum, quod non viventia habent terminum intrinsecum, licet nobis ignotus sit, nunquam enim vidimus ignem maximum, aut aquam, et ita de termino magnitudinis eorum certo scire non possumus, de quo videri potest *Cursus Carmelitanus* VI Phys. disp. XXVII, num. XIV et XVII. Et quando urgetur quod dato illo igne maximo, et in suo termino intrinseco, si illi apponatur stупpa, sine dubio comburet illam, et augetur ignis, respondent, quod tunc comburet stупpa, sed non uniet sibi illum ignem, sed fiet alius distinctus ignis, vel si uniet, non manebit in statu naturali, sed via corruptionis, sicut vivens cum est in termino magnitudinis, et intumescit, vel denique tantum deperdet ille ignis ex altera parte, quantum uniet de igne ex stупpa.

Nihilominus opposita sententia tenenda nobis est, cum sit expressa Philosophi in II de Anima, textu XLII, et ibi D. Thomæ dicentium, quod ignis potest crescere in infinitum. Nec sufficienter explicatur de incremento via corruptionis; implicat enim quod via corruptionis crescat in infinitum et sine termino; aliud est enim quod terminus ejus via corruptionis debeat esse extrinsecus, aliud quod infinitus: hoc secundum repugnat, quia via corruptionis est illa, quæ tandem consumit, et corruptit, alias via corrup-

tionis non est, si nunquam corrumpit, sed in infinitum potest extendi; ergo infinitum augmentum via corruptionis est implicatio. Deinde, quod fatetur illa sententia, quod ignis maximus comburet stупpam, sed non uniet, incidit in illud magnum inconveniens, quod non poterit maximus ignis et aqua operari id quod minima, scilicet alterare et convertere aquam, vel ignem stупpam aggenerando sibi, cum virtus ignis non solum sit ad generandum alium, sed etiam ad aggenerandum sibi.

Quare dicimus, quod ratio S. Thomæ supra facta, non procedit de augmento extrinsecus adveniente, sed de quantitate consecuta ex forma, et idem est de augmento per intrinsecam virtutem augmentativam acquisito, quia ex virtute activa limitata et determinata consequitur. Augmentum autem extrinsecus appositum non consequitur ad formam præexistentem, aut virtutem ejus activam, sed novam formam materiamque secum affert, ideoque novam quantitatem. Et quando urgetur illa ratio, quod etiam apposita illa nova forma et materia, adhuc manet determinata et finita forma in essendo; ergo et quantitas in consequendo, responditur in re de facto et categorematice semper dari determinatam quantitatem ex determinata forma, sed syncategorematice non habet terminum, quia non pervenitur ad aliquem terminum, ultra quem non possint aliæ partes addi, nec tot quin plures; hoc enim est syncategorematice non habere terminum. Et quia D. Thomas solum intendebat probare, quod in re non datur infinitum categorematice, optime id probavit ex determinatione et finitate formæ; nunquam enim in re dabitur infinita quantitas stante finita forma, ad quam sequitur, et

cui convenit, quantumcunque partes accrescant, quia etiam si possint crescere in infinitum syncategorematicè; hoc tamen infinitum est impertransibile in re, et ita bene stat utrumque, et quod in additione et incremento partium nunquam sit infinita quantitas categorematicè; et quod collectio, et additio partium syncategorematicè terminum non habeat. Habet tamen illum etiam syncategorematicè in viventibus, quia incrementa non superveniunt ab extrinseco passive solum se habente subjecto quod augetur, et cui fit accessio, sed activa virtute et per intus susceptionem immutante alimentum et crescente, quæ virtus cum limitata sit, non minus habere debet determinatum terminum, quantitas, ut aucta, quam ut generata.

Quod si dicas: Nam etiam in igne, v. g. accessio et incrementum fit per virtutem activam ignis aggenerantis, et convertentis in se combustibile, quæ virtus cum non minus sit limitata in igne, quam in animali, non minus habebit terminum intrinsecum in illo, quam in isto, respondetur, requiri quidem virtutem activam in igne ad transmutandum combustibilia, sed non eodem modo est limitata in igne, et in viventibus: in igne enim in omni parte est virtus igniendi et augmentandi ignem, et ita crescente igne crescit virtus augmentandi, et cum in omnibus partibus sit virtus augmentativa sufficit extrinseca positio combustibilis ut convertatur, crescatque ignis, et cum igne nova virtus augmentandi. Cæterum in viventibus virtus augmentativa non est in omnibus partibus, nec crescit aut advenit nova virtus crescente vivente, sed virtus augmentativa pertinet ad determinatam partem, seu organum, puta ad stomachum, in quem mittitur alimentum, et in-

de distribuitur ad omnes partes corporis, et cum per argumentum partium non adveniat nova virtus stomachi nutrientis, sed idem debet omnibus præstare alimentum, talis virtus limitata et in parte determinata residens non potest in quocunque terminum se extendere, ignis vero et reliqua non viventia in quacunque parte habent sufficientem virtutem aggenerativam.

Adhuc tamen objicies contra id, quod dicimus, viventia non habere terminum intrinsecum via corruptionis ex Martinez in hac quæstione de maximo et minimo i Physic. Quia termini extrinseci tunc solum assignandi sunt, quando extrinseci commode non possunt: at in viventibus possunt assignare termini extrinseci via corruptionis, quia si etiam via corruptionis vivens intumescat, non propterea acquirit majorem quantitatem, qui tumor, sicut et raritas pertinent ad positionem diversam partium sub eisdem terminis quantitatis; ergo ex eo, quod via corruptionis intumescat vivens, non habebit terminum extrinsecum in quantitate, sed intrinsecum. Hoc argumentum jam supra solutum est, et non habet vim, quia non assignamus terminos quantitatis in istis rebus solum ratione intrinsecarum partium, et primarii effectus quantitatis, sed etiam ratione extensionis in loco; quia enim quantitas non potest extendi pro omni loco, neque novas partes addendo via augmentationis, neque easdem extendendo per situationem in omni loco via corruptionis, et illis assignamus terminum intrinsecum propter limitationem virtutis augmentativæ, et istis extrinsecum, ne desinat vivens per ultimum esse.

Fortius aliunde instari potest, quia posito termino intrinseco magnitudinis in homine, v. g. et incipiente via corruptionis, vel in ipsa natura

est virtus certa et determinata, ut ulterius possit via corruptionis permanere, vel non. Si non, ergo statim peribit, quia caret virtute determinata, atque adeo nullam habet, ut ulterius permaneat usque ad aliquem terminum extrinsecum; unde enim designabilis est ille terminus, si non est virtus in vivente, ut ad illum extrinsece perveniat? Si habet, ergo habebit terminum intrinsecum, etiam via corruptionis, quia currit eadem ratio atque via generationis, siquidem ex intrinseca virtute naturali habet pervenire ad talem terminum, et hæc intrinsece determinata est.

Confirmatur, quia sicut ignis maximus appositam sibi stuppam comburet et aggenerabit sibi ideoque negamus habere terminum intrinsecum, ita et animal in termino maximo suæ magnitudinis adhibet sibi alimentum, præsertim facillis decoctionis convertet, et crescet, ergo non habet terminum intrinsecum. Quod si tantum dependet de propria substantia, quantum acquirit de alimento, idem dicemus de igne illo maximo; sicque pari passu current.

Respondetur in non viventibus via corruptionis designari terminum ex virtute naturali ipsius, non in statu naturali, sed infirma et deficiente, utpote via corruptionis tendente. Virtus autem deficiens cum minuatur, et a statu naturali removeatur, terminatur in non esse, sicut virtus effectiva et perfectiva terminatur in esse, et ideo via corruptionis illa virtus habet terminum extrinsecum, id est, non esse, via autem conservationis et generationis terminatur in esse, qui est terminus intrinsecus, præsertim quia illa deficiencia virtutis venit ex dispositionibus contrariis, quæ ad generationem oppositæ formæ tendunt, et ideo virtus deficiens in extrinsecum ter-

minatur, scilicet in generationem formæ oppositæ. In non viventibus autem non datur terminus extrinsecus in augmento, sed nullus terminus sive non determinatus syncategorematicè, ut dictum est; unde non est simile, nec enim in eis signari potest terminus, in quem non perveniant, et infra illum perveniant, sed quovis dato aliud potest adungi.

Ad confirmationem respondetur, quod quando animal pervenit ad summum augmentum, ideo habet terminum, quia virtus ejus sic continua reactione disposita est, ut tantum vel plus perdat quam convertat, alias si plus converteret, adhuc cresceret. Ignis autem quando plus augetur, non minus virtus ejus diminuit, sed fortificatur, et ideo non est fundamentum ut dicamus, quod tantum deperdet, quantum augetur.

ARTICULUS III.

Utrum detur terminus parvitatæ intrinsecus, tam in animatis, quam in inanimatis?

Sensus quæstionis est, an corpus non mathematicum, sed naturale constans tali vel tali forma naturali, et non in sola abstractione quantitatis consideratur, possit in quacunque parte minori ac minori sine termino generari vel conservari; an vero exigat determinatam aliquam quantitatem versus parvitatem circa quam generari, aut conservari non possit, et hoc vocamus minimum illius corporis sive intrinsecum assignetur, sive extrinsecum, hoc enim etiam resolvendum est.

PRIMA CONCLUSIO. In viventibus terminus parvitatæ intrinsecus assignandus est via generationis, et conservationis, non corruptionis. Est communis inter auctores et videri

possunt Conimbricenses i Phys. c. iv, q. 1, art. ii, et Carmelitani disp. xxvii, q. iii, et alii. Ratio est, tum illa generalis, posita præcedenti articulo, quia ex forma determinata, sequitur determinata quantitas, tam ex parte magnitudinis, quam ex parte parvitatis; tum specialis, quia viventia exigunt plura organa ad sui compositionem, quæ non possunt disponi in quacunque minima parte, nisi vel omnino comprimantur, seu condensentur, et ita inhabilia reddantur ad sua munera, vel penetrentur, quod naturaliter esse non potest.

Altera vero pars, quod terminus ille sit intrinsecus via generationis, sed non via corruptionis, constat ex eisdem rationibus, quibus probatus est terminus magnitudinis in articulo præcedenti. Est terminus intrinsecus via generationis, quia alias non inciperet per primum esse, sicut est proprium substantiæ, sed per ultimum non esse, quod est proprium motus, et rei successive, ut in sexto libro dicemus. Et sequela patet, quia si esset terminus extrinsecus versus parvitatem, esse verum dicere: Nunc in hac quantitate non est vivens, et immediate post erit, crescente immediate post quantitate, quia id quod immediate post sequitur in quantitate est pars indeterminata, quæ motu seu indeterminata actione adquiri debet; sed de quo verificatur, quod nunc non est, et immediate post erit, incipit per ultimum non esse, et non per primum esse; ergo, etc. Similiter via conservationis cum fiat ille motus ad parvitatem virtute naturali, oportet quod habeat determinatum terminum, sicut habet versus magnitudinem, quia a simili virtute naturali procedit augmentum. At vero via corruptionis terminus ille parvitatis extrinsecus esse debet ne alias vivens desinere

possit per ultimum sui esse, sicut in termino magnitudinis dictum est. Nam assignato termino intrinseco, verbi gratia, in condensatione viventis versus parvitatem, et motu se continuante, vel immediate post desinet vivens vel non. Si non, ergo nondum erat in termino intrinseco corruptionis, si quidem adhuc eo transgresso non corrumpitur. Si desinit, ergo per ultimum esse, quia est verum dicere nunc est, scilicet in termino intrinseco via corruptionis, et immediate post non erit, quæ est desitio per ultimum esse, inconveniens autem est talis desitio in his quæ per generationem alterius desinunt, in art. i ostensum est.

SECUNDA CONCLUSIO: Non viventia habent terminum intrinsecum parvitatis via generationis et conservationis. In hac conclusione non concordant D. Thomas et Scotus, sentit enim Scotus in ii, dist. ii, q. ix, non viventia carere termino parvitatis intrinseco ex natura sua, sed in quacunque minori parte posse generari aut conservari. Quem sequuntur aliqui recentiores, ut Rubio i Physic. cap. iv, qu. ii, et Pereirus lib. x, cap. xxiii, propos. vii, et alii. Caterum D. Thomas aperte tenet contrarium, in i par. q. vii, art. iii, ubi docet, corpus naturale habere determinatam quantitatem in majus et in minus, et eadem ratione id probat, scilicet quia quantitas sequitur ad determinatam formam, quod probat terminum intrinsecum non minus in magnitudine, quam in parvitate, tum etiam in ii, dist. xiv, q. i, art. i ad 4, et dist. xxx, quest. ii, art. ii, in corpore expresse docet, quod corpus naturale habet determinatam quantitatem; et ideo est invenire minimam carnem, et minimam aquam, ut dicitur i Phys. tex. xxxvi, super quem locum etiam videri potest S. Thomas lect. ix, ubi ostendit, quod corpus mathematicum potest

dividi in infinitum, quia solum in eo consideratur quantitas, non tamen corpus naturale, quia in eo est forma, quæ sub quacunque quantitate nequit conservari. Nec potest exponi S. Thomam, quod solum intendit non dari infinitum categorematice et in actu, quod vero detur syncategorematicè versus magnitudinem non intendit, et idem est versus parvitatem. Nam contra hoc est, quia esset ridiculum velle probare, quod versus parvitatem non datur infinitum categorematice, cum ipsa ratione parvitatis infinitas tollatur, loquendo de infinitate continui. Solum ergo intendit probare, quod versus parvitatem res naturalis habeat terminum etiam syncategorematicè, ita quod in minori ac minori parte non possit conservari ac dividi.

Præter illud commune supra positum fundamentum de forma determinata, ad quam sequuntur accidentia determinata, et consequenter quantitas tam in majus, quam in minus, specialiter addi potest aliud. Quia si ad generationem non viventium non requiritur determinata quantitas versus minimum, sequitur quod possit aliqua substantia incipere per ultimum non esse, non autem per primum esse cujus oppositum articulo primo supposuimus, et ostendimus plenius in sexto libro. Sequenda probatur. Applicetur ignis in aliquo instanti, vel creetur prope combustibile, ita quod in illo instanti non tangat nisi superficiem combustibilis, sicut communiter ignis applicatus passo solam superficiem tangit, et inde incipit diffundere suam virtutem uniformiter difformiter, et sic in illa superficie ponat calorem ut octo, et infra superficiem aliquid minus et minus successive. Tunc formo argumentum: In illa superficie non generatur ignis in illo primo instanti, quia ignis est cor-

pus, et in superficie non potest generari, corpus enim non est sine trina dimensione, debet ergo expectare, ut pars aliqua sit disposita calore ut octo, quod erit immediate post, cum motus ille uniformis difformis cõperit in parte sequenti post superficiem intendi, et communicare calorem ut octo, ergo cum immediate post instans attingatur a calore superficiæ pars immediata communicanda illi calorem ut octo, et in quacunque minori parte generetur ignis, immediate post generabitur, sed immediate post instans sequitur tempus, ergo in tempore incipiet generatio, et sic erit verum dicere in illo instanti, nunc non est ignis, immediate post erit, quod est incipere per ultimum non esse.

Confirmatur, quia ignis non potest generari in puncto vel indivisibili, ut probatum est, quia est corpus, ergo in aliquo divisibili: si ergo non requirit quantitatem determinatam, sed quacunque data in minori incipit, ergo non est assignare primum esse sed quocunque dato ante incipit, ergo ad modum motus incipit.

Omitto aliam rationem, quia res minimæ quantitatis non potest habere operationem, ergo nec esse quod est propter operari. Sed responderi potest, quod habet insensibilem operationem, nec enim solum sunt in esse, quæ sub sensum cadunt ex defectu solius quantitatis. Quod tamen incertum est, et qua facilitate dicitur, negatur.

Quod vero iste terminus versus parvitatem sit intrinsecus, constat ex dictis, tum quia operatio ut procedat, exigit quantitatem determinatam in ipsomet operante, et non extra illud, ergo est terminus ei intrinsecus; tum quia alias si sufficeret extrinsecus, posset incipere ignis, verbi gratia, per ultimum non esse

ab ea parte, quæ immediate sequitur post terminum extrinsecum, ut ostensum est. Et denique, cum sequatur ad formam intrinsecam tamquam accidens ejus, intrinsecus quoque terminus erit, id est, in ipso existens. Et similiter ostenditur, quod via corruptionis non habent terminum intrinsecum parvitas, sed extrinsecum, qui alias posset desinere non vivens per ultimum sui esse, superveniret ad terminum illum sibi intrinsecum in parvitate, et immediate post continuando motum condensationis, aut divisionis minoraretur; tunc enim immediate post illum terminum desineret, ergo per ultimum esse, quia quando esset in termino, possemus dicere, nunc est et immediate post non erit, quod in desitione corruptiva substantiæ nequit concedi, ut supra ostendimus.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur vulgari illo, sed difficili argumento: Quia ignis, verbi gratia, approximatus materiæ dispositæ prius agit in partem propinquam, quam remotam, cum agat uniformiter difformiter, ergo prius introducit calorem, ut octo in partem propinquam, quam in remotam. Et quacunque parte minima designata, cum sit divisibilis, actio uniformis difformis prius introducit calorem ut octo in medietatem, et in medietatem medietatis, et sic in minus successive quam alias partes. In quacunque autem minori ac minori parte introducat calor ut octo, non compatitur forma opposita, cum sit dispositio ultima; ergo generatur ignis, alias sine ulla forma maneret materia, ergo non habet determinatum terminum versus parvitem. Dicere autem, quod producto illo calore ut octo in illa

immediata parte, cessat ibi agere, quousque alia pars sit æque disposita in quantitate ad ignem requisita, et tantum conservat calorem partis immediata, est dicere quod in parte illa immediata cessat motus, cum solum sit conservatio et quies præcedentis, et si ibi cessat motus, cessabit etiam in sequentibus, quæ a motu primæ partis pendent.

Confirmatur simili argumento in nutritione ex alimento, vel aggeneratione continua ignis in papyro; quando enim motus ille continuus nutritionis, vel aggenerationis pervenit ad ultimam partem minimam papyri, vel alimenti ut convertatur in ignem vel carnem, vel immediate post illa minima pars papyri tota convertitur in ignem, vel non. Si non, ergo adhuc infra terminum parvitas propriæ manet papyri, vel alimentum saltem via corruptionis, et sic non habet terminum intrinsecum. Si non remanet, ergo cum omnes illæ partes infra minimum nondum sint æque ultimo dispositæ, quia uniformiter difformiter dispositio introducit, relinquunt, quod est forma ignis introducet in aliquas ex illis partibus sine sufficienti dispositione, scilicet calore ut octo, manebit materia sine forma.

Respondetur admissio casu disputationis gratia (nam vix contingere potest, ut ignis vel agens naturale applicetur quantitati ita minori) quod producto calore infra octo in parte minori, quam requiritur ad quantitatem ignis cessat intendere calorem in ea parte, quousque debita quantitas ulterius sit disposita eodem modo, ita quod subito in tota illa quantitate introduci possit calor ut octo, qui est ultima dispositio et sine forma ignis non invenitur; ultima enim dispositio nunquam introducit, nisi cum forma, et concomitantia reliquorum

accidentium, quorum unum est quantitas debita, unde hæc ultima dispositio, licet in ratione accidentis præcise debeat lege alterationis produci uniformiter difformiter, tamen ut ultima est et necessario annexa ipsi formæ substantiali, introducit ipsa lege generationis substantialis, scilicet modo formæ substantialis et expectando reliqua accidentia, et dispositiones talis formæ. Et quod producta qualitate aliqua infra ultimam dispositionem in quantitate indebita, cessat actio ulterioris qualitatis productiva, quousque debita quantitas sit disposita, patet ex duobus; tum in generatione viventium, quæ exigunt determinata organa, unde licet una pars minor, vel indesignata habeat qualitatem requisitam ad carnis vel ossis materiam, verbi gratia, talem duritiam, non tamen introducet ibi forma viventis, quousque organa sint in quantitate debita disposita, ita suo modo non vivens quousque habeat quantitatem, non quidem organizatam, sed sibi debitam dispositam non generabitur. Et secundo id apparet in flamma quæ vicinam superficiem aut partes aeris non inflammatur, sed in eis conservat calorem, et si ponatur materia nimis sicca, ut papyrus vel sulphur aliquantulum distans inflammatur eam; ergo signum est, quod non movendo vicinas partes, sed conservando calorem potest in aliquid agere. Et sic quando dicitur, quod cessante motu in parte immediata, cessabit in ulterioribus, distinguo; cessante motu conservatione primi caloris simul, concedo; cessante motu, sed non conservatione caloris nego, per illum enim conservatum reliquæ partes moventur usquequo sint æquo pondere omnes dispositæ, ut in omnibus simul cum quantitate requisita calor ut octo, simul per generationem formæ introducat; postea

vero in aggeneratione, continuatione quadam producitur, quia jam supponitur debita quantitas generata. Quomodo autem ultima dispositio non introducat sola alteratione, sed simul concurrente generatione, in lib. de gener. explicabimus, sed sufficit advertere, quod si ultima dispositio est necessario annexa formæ substantiali, quid mirum quod sit annexa generationi, et sine ipsa non introducat? Licet cum habitudine ad qualitatem præcedentem per alterationem introductam, cui continuatur vel coordinatur, et ratione filius habitudinis fungitur causalitate seu prioritate dispositionis, et causæ materialis, ut ibi latius explicabitur.

Ad confirmationem respondetur, quod quando pervenit ad illas angustias, quod alimentum vel combustibile pervenit ad suam minimam quantitatem, non solum in qua esse potest via generationis (inde enim adhuc ulterius progredi potest motus via corruptionis non ejecta forma combustibilis, alias desineret per ultimum esse illa forma, ut supra dictum est) sed etiam in qua esse non potest via corruptionis, quæ est terminus extrinsecus parvitas, tunc considerandum est, quod licet tota illa pars non receperit uniformiter dispositiones usque ad ultimam; tamen dicendum est, quod vel illæ dispositiones minores ultimo per accedens sunt sufficientes, ut introducat ultima, quia sublata quantitate debita, reliquæ omne dispositiones formæ præcedentis cessant, et sic solvitur forma substantialis a materia, sublatis autem omnibus dispositionibus subjecti, sive per se a contraria dispositione, sive per accedens destructa quantitate requisita, et consequenter dispositionibus, quæ mediante illa in subjecto sunt tollitur forma, et datur locus ut generans introducat formam sub-

stantialem et dispositionem ultimam, utendo generatione, et non amplius alteratione. Vel dicendum, quod pervenitur ad minimam illam quantitatem infra, quam potest sustentari forma, sed in alia non potest, cessabit motus conservando dispositiones immixtas, quousque in reliquis partibus dispositio sufficiens æque introducatur, ut super omnes ultima dispositio cum forma substantiali introduci possit, sicut de igne primo applicatur passum, et generante ignem dictum est.

Secundo arguitur: Si non viventia habent terminum intrinsecum parvitatatis, accipiamus corpus quod in toto universo minimam inter omnia quantitatem exigit, et ponatur in sua minima quantitate, tunc dividatur a Deo, vel Angelo, nulla alia alteratione vel dispositione facta, quam divisione, vel facta divisione, adhuc manebit illud minimum vel non. Si manebit, ergo ultra terminum intrinsecum parvitatatis invenitur, et sic ille non erat terminus. Si non manet, ergo convertitur in aliud corpus, sed supponimus quod in nullum aliud corpus potest esse minus in toto universo, ergo in nullum aliud corpus potest converti. Et præsertim quia ex vi divisionis non apparet quæ forma possit ibi introduci. Et si dicatur, quod convertetur in corpus proximius circumstans, contra est, tum quia potest contingere quod sit minus dispositum et proportionatum illi corporis circumstanti ut in illud convertatur: tum quia potest Angelus vel Deus dividere illud corpus in vacuo, et tunc non habet circumstans corpus in quod convertatur. Item sit minimum panis vel vini, in quo ejus species salvari possit, et sacerdos intendat consecrare medietatem tantum, tunc medietas erit consecrata, et altera medietas sub forma panis vel vini, dabitur ergo

tunc aliquid vini vel panis sub minori minimo, quod est non habere terminum intrinsecum parvitatatis. Confirmatur, in ipsa aggeneratione, qua ignis serpit per papyrus, vel vivens convertit nutrimentum, forma tunc introducitur ad modum motus ipsius aggenerationis continuæ, ergo in minores ac minores sine termino determinato parvitatatis; ergo similiter quando primo generatur, nec enim magis determinata accidentia exigit in generatione quam in aggeneratione.

Respondetur in illo primo casu, illud minimum aggenerandum et addendum esse corpori viciniore activioris virtutis, vel si undique circumdetur corpore æqualis activitatis; Deus determinabit in quod convertetur sicut alias causas determinat. Et dum incipit divisio, incipit esse in minori parte infra minimum via corruptionis, quod non est inconveniens. In vacuo autem non poterit illud minimum dividi ab Angelo, resistente tota natura, quia non potest aliud corpus generari, et consequenter neque istud corrumpi aut sine debita quantitate, et dispositionibus permanere. Si vere Deus velit in vacuo dividere, tenebitur conservare substantiam infra minimam quantitatem, quod bene potest facere, sine dispositionibus enim potest conservare formam in materia.

Quoad secundum casum respondetur, quod illa pars media non consecrata cum maneat continuata, et sub eadem quantitate cum alia medietate consecrata, eodem modo conservabitur atque ante consecrationem, eo quod quantitas medietatis consecrata ex sustentatione divina habet vim substantiæ, et ita facit omnia, quæ ibi faceret substantia, si adesset, si autem ibi adesset substantia in illa medietate, conservaretur alia illi adjuncta, ergo similiter facta consecratione.

Ad confirmationem respondetur aggenerationem fieri per modum motus in minores ac minores partes quia non seorsum ponuntur, sed ut aggregatæ et conjunctæ ei cui aggenerantur: unde in aggeneratione nunquam datur quantitas minor minima separata et seorsum, hoc enim est inconveniens, conjuncta vero alteri majori non solum est inconveniens, sed necessarium in omnibus corporibus. In prima autem generatione fit corpus aliquod per se ut totum, non ut pars aggregata, et ita si fieret in minori ac minori quantitate, fieret sine quantitate sibi debita et propria, quæ debet esse certa ac determinata, sicut alia accidentia.

Ultimo arguitur: Posse dividi in infinitum sine termino est passio quantitatis, et non impeditur per formam substantialem, cui inheret, cum hæc ipsa forma sit ratio, et radix ipsius quantitatis, et consequente divisibilitatis in infinitum, ergo potest dato quoocunque minimo adhuc dividi, præsertim in homogeneis, quæ ejusdem rationis sunt in toto et in partibus. Nec est assignabile a quo proveniat illud impedimentum divisionis ultra minimum, non enim provenit a natura quantitatis secundum se, quia hæc potius petit dividi sine termino nec a forma substantiali, quia hæc est radix talis quantitatis, nec a qualitatibus, quia istæ in puncto

conservari possunt et intendi ac remitti, ergo a nullo.

Respondetur, quod posse dividi in infinitum sine termino, non est passio quantitatis in statu naturali, et ut sequitur ad corpus naturale, sed quantitatis mathematicæ consideratæ, et secundum abstractionem ab omni corpore et motu. Forma autem non est radix quantitatis in statu mathematico, sed sub statu naturali, id est, ut deservit operationi et motui, alisque dispositionibus ad generationem requisitis. In statu autem mathematico ponitur solum per considerationem intellectus, quo præcise consideratur id, quod extensionis est, ex vi enim hujus præcise considerati non repugnat dividi, sed tamen ex aliis adjunctis, prout in statu naturali, scilicet prout deservit dispositioni ad generationem et operationi, et ut dimanat a certa, ac limitata forma, sic non potest dividi in quascunque minimas partes servata illa forma. Unde dicitur ad argumentum, quod impedimentum divisionis provenit ex determinata forma, quæ est radix quantitatis, non absolute et sub statu mathematico, sed ut deservit sibi et sub statu naturali, et consequenter determinata est: quod si dividatur, forma tollitur, quæ exigit illam dispositionem, et consequenter ipsa quantitas, quæ pereunte subjecto non potest conservari.